

Teoretická východiska sociální práce 2

**Vztah sociální práce k jiným
oborům a jiných oborů k
sociální práci**

Sociální práce a jiné obory

- Sociální práce – nástroj soc. politiky; odborná disciplína vycházející z poznatků spol. věd, ovlivněna morálkou, hodnotami, tradicí,...
- Od jiných disciplín ji odlišuje důraz na soc. fungování klienta
- SP si jako svébytný obor vytvořila vlastní teorie a postupy, sdílí však teoretické předpoklady s jinými pomáhajícími profesemi a praktické zásahy modifikuje dle svých cílů.
- SP integruje poznatky jiných disciplín s ohledem na svoji optiku a úkol

Sociální práce a jiné obory

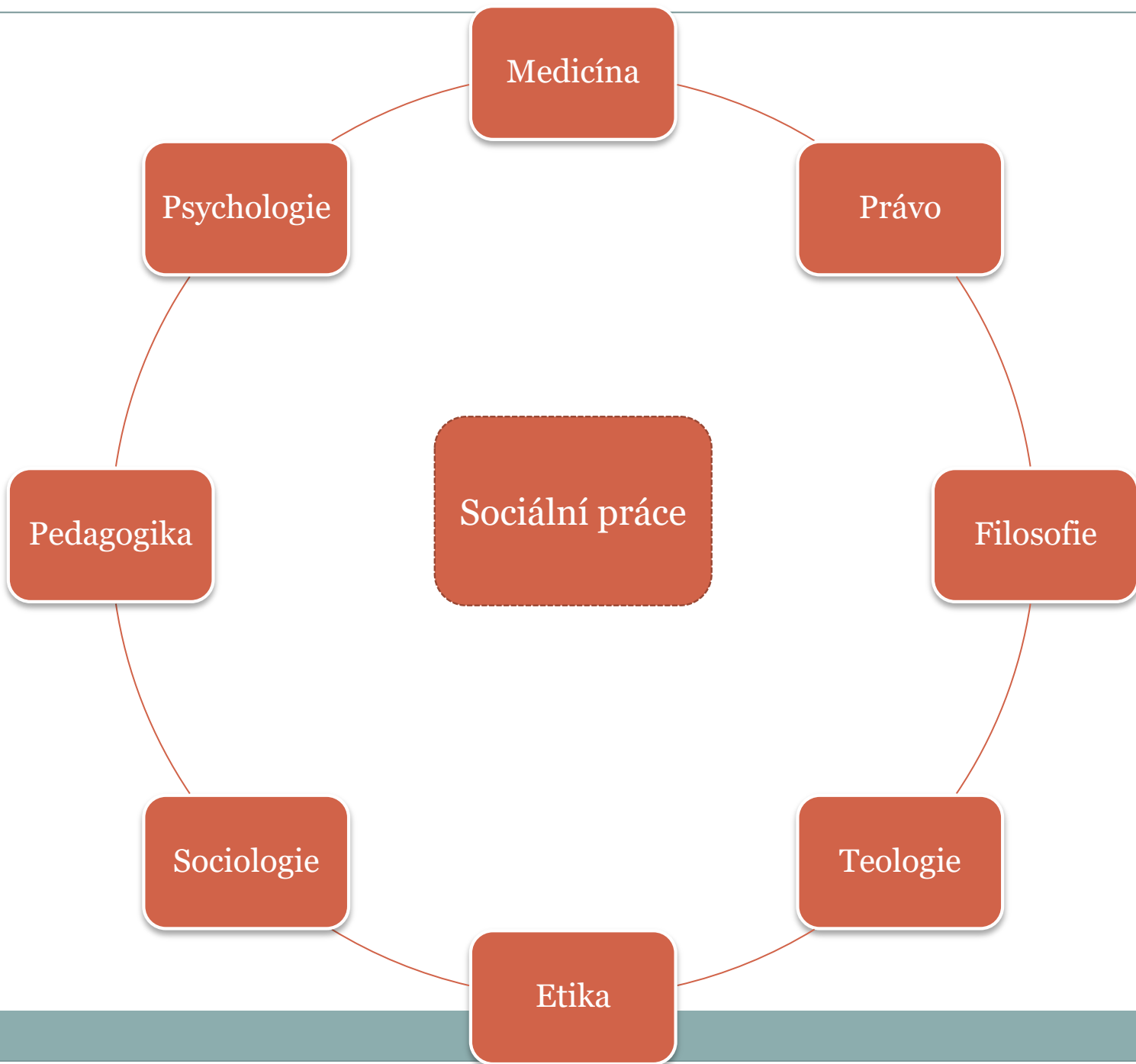

- sociální práce je eklektický obor
- spolupráce s jinými obory v rámci pomoci klientovi v situaci selhávajícího sociálního fungování - multidisciplinarita
- poznatky či metody dají využít pro pochopení situace, kdy sociální fungování selhává, nebo pro řešení situace, kdy sociální fungování selhává
- specifikum sociální práce spočívá především v aplikaci vědeckých poznatků do praktické činnosti

Jiné obory a sociální práce

- od sociální práce očekává, že bude tzv. „tvrdou vědou“, která dokáže přesně popsat příčiny problémů – diagnostikovat klienta a indikovat způsob jeho „léčby“.
- Rozličné cílové skupiny SP (př. nevyléčitelně nemocní, zdravotně postižení, rodiny s dětmi, senioři, nezaměstnaní, narkomani, zadlužení...) → je třeba znát poznatky z různých disciplín

Sociální práce a filosofie

- filozofie se jeví jako úděl člověka, člověk je svou povahou odsouzen k filozofii → ČLOVĚK?
- filozofie začíná otázkami, které si člověk klade, když důvěrně známý svět se náhle stane nesamozřejmým a stane se problémem → To jsou již *Proč vůbec něco existuje? Jaký smysl má svět? Proč já jsem já a ne někdo jiný? Co je po smrti? Jsem svobodný a odpovědný za to, co dělám, nebo tak musím jednat? Co je spravedlnost? Co je solidarita? Proč být prosociální?* - otázky nejen filozofické, ale i sociální.
- aplikace obecných filozofických souvislostí a teorií (př. Kant – kategorický imperativ, Mill – utilitarismus, Aristoteles, T. Akvinský) na otázky sociální práce/konkrétní praxe → ETIKA (obecná X aplikovaná)

Sociální práce a filosofie

- **Etika** (z řeckého *ethos* – mrav), teorie morálky, disciplína praktické filosofie, která zkoumá morálku nebo morálně relevantní jednání a jeho normy.
- Etika se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla.
- intuitivně volá po speciálních etikách (X obecná e.)

Sociální práce a filosofie

- **Proč se uplatňuje etika v sociální práci?**
- *výskyt nových technologií v praxi sociální práce* – pokrok v praxi sociální práce - nutné nové techniky
- *mravní předporozumění* (víme, co je dobré/špatné) je technickou dobou zpochybňováno
- *vyšší úroveň vzdělání* - jedná se o to, že vzdělaná společnost má mnohem větší požadavky na reflexivitu rozhodování - v tradičních systémech stačí odkaz na klasickou morálku
- *četnost etických nároků a stanovisek* - společnost je pluralitní - nelze najít jeden normativní soubor (každá skupina má svoji etiku) – nelze najít normativní soubor platný pro všechny skupiny

Sociální práce a filosofie

- **Proč se uplatňuje etika v sociální práci?**
- impulzem zvýšeného zájmu o etiku je diskuze kolem afér sociálních pracovníků, kteří selhali právě v morální oblasti
- vliv omezování zdrojů, které plynou do sociální oblasti, a používání nových technologií, zejména medicínských, které s sebou přinášejí etická dilemata pro všechny pomáhající profese
- diskuze věnovaná etickým otázkám mimo jiné pomáhá sociálním pracovníkům, aby se dokázali orientovat v případě, kdy mají učinit rozhodnutí, které spadá do oblasti morálních dilemat a problémů
- sociální pracovníci se často musejí rozhodovat v mnohoznačných situacích, pohybují se např. mezi pólem jednostranného působení na klienta a pólem symetrické spolupráce s ní

Sociální práce a filosofie

- **Etické kodexy – proč?**
- *regulace v oblasti profesního chování: chrání kl. před zneužitím profesní moci a před zanedbáváním péče*
- *aby zabezpečily rámec a vedení pro etickou praxi svých členů*
- *aby byly podkladem pro posouzení a řešení stížností a kritériem pro hodnocení praxe*
- *aby zdůraznily status profese ve společnosti*
- *aby udržely identitu profese*
- ***Mezinárodní etický kodex SP, IFSW – Mezinárodní federace soc. pracovníků, 2004***
- ***Etický kodex SSP ČR, Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006***

Sociální práce a etika

- etika = reflexe, analýza a hodnocení mravní dimenze našeho chování, jednání, hledání a definování principů a norem dobré praxe
- Jaký význam má etika v SP? Aplikace teorie v praxi SP
- etika napomáhá sociálnímu pracovníkovi se orientovat v oblasti četných etických nároků a stanovisek
- sociální pracovníci se často musejí rozhodovat v mnohoznačných situacích (hodnotová orientace)
- Reflexe výzev a dilemata, se kterými se sociální pracovníci setkávají a aby jejich rozhodnutí byla eticky podložená.

Sociální práce a etika

- etický kodex - moc a privilegia mohou být zneužita, proto je nutný kodex, který reguluje jednání členů
- Mezinárodní etický kodex (MEK)
- Společnost sociálních pracovníků ČR (1990) upravila svůj kodex tak, aby odpovídal zásadám MEK, a zároveň rozpracovává specifické oblasti (2006)
- Profesní asociace vytvářejí a nadále podporují etický kodex především z těchto důvodů:
 - zabezpečuje vedení a inspiraci svým členům, je průvodcem etické praxe
 - slouží jako regulace v oblasti profesního chování, chrání kl. před zneužitím úřední moci a zanedbáním péče
 - je podkladem pro posouzení stížností a kritériem pro hodnocení aktuální praxe z hlediska hodnot
 - zdůrazňuje status profese a udržuje identitu profese

Sociální práce a teologie

- naše kultura – angažovanost křesťanů a křesťanských institucí
- člověk Bohem stvořený – celistvost člověka i jeho situace
- pastorální teologie → tzv. praktická teologie - zabývá se praxí celé církve. Do její pozornosti se tak dostávají mj. církevní charitativní organizace a spolky i sama sociální práce
- nauka II. Vatikánského koncilu (1962-1965) o svobodě člověka – **lidská důstojnost**. Každého člověka je třeba chápat jako subjekt; sociální encykliky
- pastorační péče - uschopnění jednotlivců a skupin nebo komunit k zodpovědnosti za sebe sama

Sociální práce a teologie

- **sociální hřích** (jednání proti Bohu, které má dopad i na druhé, jednání proti druhým, nespravedlivé vztahy mezi národy a ve společnosti)
- **solidarita** – snaha o dobro druhého
- Pastorační péče i sociální práce v křesťanských charitativních organizacích mají sledovat jako cíl, aby člověk v obtížné životní situaci zůstal subjektem, tedy svobodně jednajícím člověkem, který usiluje o dobro (své i dalších lidí) sám nebo za doprovodu někoho dalšího.
- **Spirituální dimenze** se zabývá se myšlením člověka, otázkami smyslu skutečností, otázkami které člověka přesahují (otázky jeho původu, smyslu, vztahy). Je věcí přemýšlení filozofie, teologie

Sociální práce a sociologie

- sociologie je věda o společnosti, jejími hlavními tématy je sociální chování, vzájemné působení osob, sociálních skupin, dále se zaměřuje na sociální vztahy a sociální strukturu
- zabývá se statikou (složením) a dynamikou (vztahy a pohyby, procesy a změny) společnosti
- poznatky o společnosti, o lidech, jejich chování – podklad pro sociální práci
- sociologie se stejně jako sociální práce zabývá lidmi a jejich interakcemi, kterým se snaží porozumět. Mají tedy společný předmět zájmu
- zaměřuje se na popis sociálního problému, pochopení vzájemných interakcí a sociálním institucím. Středobodem jeho zájmu jsou příčiny lidských interakcí

Sociální práce a sociologie

- Sociální pracovník se zaměřuje na pochopení osob a jejich jednání. Následně se snaží těmto osobám pomoci řešit jejich problémy a zlepšovat jejich sociální fungování.
- Sociolog se nejintenzivněji věnuje studiu a zjišťování faktů, sociální pracovník se snaží spíše porozumět klientovi, stanovit odpovídající diagnózu a pomoci klientovi při řešení jeho problému.
- Metody výzkumu využitelné v sociální práci
- Reakce a přizpůsobení se zjištěným skutečnostem – reflexe sociální práce
- Dalo by se tedy říci, že sociologie je teorie a sociální práce praxe. Bez poznatků, které sociologie nabízí, by sociální práce, jako vědní disciplína nemohla existovat.
- Z oblasti sociologie čerpá sociální práce velkou většinu teoretických formulací „a také vědomí, že „sociálno“ je dojednané lidmi a že i toto dojednání je možné změnit“

Sociální práce a psychologie

- Psychologie je vědecká disciplína zabývající se studiem chování a duševních procesů
- Oba obory se zabývají chováním osob, interakčními charakteristikami a snaží se uchopit jejich racionální a emotivní procesy. Psychologie se soustředí převážně na individuální chování a sociální práce spíše na sociální fungování.
- Psycholog studuje biologické i sociální faktory ovlivňující lidské chování a zabývá se individuálními atributy osobnosti. Rovněž usiluje o pochopení jejích charakteristik a chování. Psycholog pracuje s klientem intenzivně jako psychoterapeut, naproti tomu sociální pracovník se zaměřuje na sociální fungování a vztahy klienta, přičemž se také snaží využít zdroje komunity, aby napomohly klientovi při řešení jeho osobních a sociálních problémů.

Sociální práce a psychologie

- osobnost klienta i pracovníka (vývojová psychologie, psychologie osobnosti)
- poruchy osobnosti (zásadní vliv na sociální fungování)
- sociální vztahy (sociální psychologie, psychologie mezilidských vztahů)
- závislost (psychická – vztahy, fyzická - látky)
- agrese a agresivita
- socializace a individualizace
- nemoc a zdraví (duševní nemoci – specifická práce s klienty)
- logoterapie, hodnoty
- předsudky

Sociální práce a pedagogika

- **Pedagogika** – věda o výchově a vzdělávání člověka, zkoumá podstatu, strukturu a zákonitosti výchovy a vzdělávání jako záměrné, cílevědomé a soustavné činnosti formující osobnost člověka v nejrůznějších sférách života společnosti.
- pomoc k svépomoci spojuje sociální práci s pedagogikou – usilování o to, aby se z objektu (klient) stal svéprávný autonomní jedinec, osobnost, která již nepotřebuje každodenní vedení a ovlivňování, ale vede a ovlivňuje sama sebe.
- tento pedagogický proces se neuplatňuje výhradně na děti a mládež, ale platí pro všechny věkové kategorie. A každá tato kategorie má své specifické potřeby, které jsou předmětem zkoumání jiných oborů, jako např. andragogiky, gerontopedagogiky apod. Jde o to, aby výchozí pedagogická znalost a dovednost se stala i sociálním pracovníkům nástrojem pro pomoc a vedení klientů. Aby se často z vlivem nepříznivé sociální situace neplnoprávní klienti, objekty sociální práce, stali a stávali znovu plnoprávními subjekty a lidmi, kteří si znovu dovedou řídit svůj život sami.

Sociální práce a pedagogika

- **Sociální pedagogika X sociální práce**
- - oblasti pomoci člověku, které se zčásti překrývají, jejich zájmy a cíle jsou podobné - v práci s některými cílovými skupinami (např. s dětmi ohroženými sociální exkluzí) nemůže být činnost jedné disciplíny bez druhé účinná.
- mají však rozdílné historické kořeny, rozdílný vývoj a rozdílné sebepojetí
- Sociální pedagogika = touha po “povznesení lidových vrstev” prostřednictvím socializace a výchovy (Natorp) X Sociální práce = odráží vývoj péče státu o občany, kteří potřebují pomoc.
- => služby, které v době předosvícenské zajišťovala především církev, která byla v tradiční společnosti „vychovatelkou“ i „pomocnicí“ potřebných lidí.
- Kritika: soc. pedagogové jsou spíše nakloněni tomu, aby vnímali jako svou přednostní cílovou skupinu mládež, zatímco SP se orientuje na široké spektrum cílových skupin.

Sociální práce a medicína

- **Medicína** - věda o zdraví, stavech a chorobných procesech člověka, o způsobech léčení a předcházení nemocem. Úkolem tohoto vědního oboru je chránit a zlepšovat zdraví lidí – důraz na zdrav. stav pacienta/klienta
- hovoří o tzv. bio-psycho-socio-spirituálním paradigmatu medicíny
- Sociální práce ve zdravotnictví – SPk je prostředníkem mezi nemocným a světem mimo nemocnici - okolím, bydlištěm, rodinou, školou, zaměstnáním, různými institucemi atd.

Sociální práce a medicína

- SPK by měl mít (základní) znalost diagnóz a jejich odraz v sociální oblasti - provázání sociálních problémů se zdravotním stavem
- → zdravotní (tělesné, mentální, duševní, kombinované) postižení, senioři, nevyléčitelně nemocní, drogově závislí...
- Součást multidisciplinárního týmu (např. práce s rodinou zdrav. postiženého dítěte aj.)

Sociální práce a právo

- legislativní rámec výkonu sociální práce
- Pro SP jsou klíčové principy lidských práv a princip společenské spravedlnosti
- ochrana lidských práv (Listina základních práv a svobod, Všeobecná deklarace lidských práv)
- orientace SPka v právní oblasti – právo občanské, rodinné, trestní, pracovní...

Některé zákony ovlivňující sociální práci

- **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**
- **Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**
- **Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže**
- **Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě**
- **Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů**
- **Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)**
- **Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů**